

Bilagor till Sjöhärad's bortglömda historia

1	Bil 1	Översikt över fornminnen i Sjöhärad och Mark
12	Bil 2	Kulturella mönster. Analys av fornminnena
15	Bil 3	Det medeltida frälset i Kind, Mo och Västbo
18	Bil 4	Aspenäs-ättens och Store-ättens anor från de nordiska kungahusen
21	Bil 5	Den rättsliga organisationen i Kind på 1500-talet
22	Bil 6	Arvskiftesbrevet 1346
24	Bil 7	Abjörn Ulfsons och Kristina Nannadotters efterkommande

Bilaga 1

Översikt över fornminnena i Sjöhärad och Mark

KIND

Ätran

ÄLVSERED

Röse	1
Domarring	4
Rest sten	2

MÅRDAKLEV

Röse	16
Kvadratiska rösen	2
Stensättning	9
Domarring	6

ÖSTRA FRÖLUNDA

Hällkista	2
Röse	11
Domarring	25
Oval stenkrets	1 (domarring ??)
Treudd	1
Stensättning	15
Klumpsten	3 (1+2)
Rest sten	9 (1+4+1+1+1+1)
Hålväg	3
Kantställd häll	1

MJÖBÄCK

Röse	1
Stensättning	2
Hög	1

HOLSLJUNGA

Röse	4
Stensättning	5
Domarring	2
Rest sten	2

ÖRSÅS

Hällkista	1
Röse	40
Stensättning	74
Domarring	28
Treudd	3
Rest sten	4
Klumpstenar	11 (8+3)
Hög	6 (1+2+3)
Hålväg	4
Fossil åkermark	7

REVESJÖ

Hällkista	1
Röse	26
Stensättning, rund	30
Stensättning, kvadratisk	4
Domarring	4
Rest sten	1
Fornåkrar	5
Hålväg	1

REDSLARED

Hällkista	1
Röse	17
Stensättning, rund	27
Domarring	9
Treudd	1?
Rest sten	3

ROASJÖ

Röse	14
Stensättning	24
Domarring	20
Stenkrets	3 kvadratisk
Stenkrets	1 rektangulär
Rest sten	5 (1+3+1)
Liggande sten	2
Klumpstenar	15 (4+4+7)
Stenrad	1

RINGESTENA

Hällkista	1
Röse	1
Stensättning	1
Domarring	7
Kvadratisk stenkrets	4
Röseliknande anläggning.	1
Rest sten	3
Klumpstenar	9 (en plats)

SVENLJUNGA

Hällkista	1
Röse	12
Stensättning	63

Domarring	4
Treudd	1
Rest sten	1
Hög	1
Runsten	2 (...denna sten efter...Seves broder) (Gudmund gjorde detta minnesmärke efter Ormar sin son)

ULLASJÖ

Hällkista	1
Röse	7
Stensättning	16
Domarring	7
Treudd	1
Rest sten	4
Hög	4

SEXDREGA

Hällkista	1
Röse	13
Stensättning	38
Domarring	14
Rest sten	12

LJUSHULT

Stensättning	7
--------------	---

HILLARED

Stenkistgrav	1
Röse	12
Stensättning	9
Domarring	4 + 1 skeppssättn o 1 kvadr stenkrets
Rest sten	5
Hög	2

DANNIKE

Hällkista	1
Röse	9
Stensättning	8
Rest sten	1

AssmanTRANEMO

Hällkista	3
Röse	61 (+6 i Limmared och 36 i Tyggestorp)
Stensättning	80 (+ 13 i Limmared och 44 i Tyggestorp)
Hög	8 (+ 4 i Tyggestorp)
Rest sten	20 (+ 1 i Limmared och 3 i Tyggestorp)
Domarring	36 (+ 6 i Limmared och 7 i Tyggestorp)
Treudd	3 (Uddebo, v om Rosenlund, Stenshamra v om Jälmån)

MusånHÅCKSVIK

Hällkista	1
-----------	---

Röse	8
Stensättning	11
Stensättning	4 rektangulär eller kvadratisk
Domarring	11
Stenkrets	1 kvadratisk
Rest sten	12 (1+2+1+1+3+1+1+2)
Klumpsten	4
Hällformade stenar	9

SJÖTOFTA

Hällkista	2 (?)
Röse	26
Stensättning	9
Domarring	25
Rest sten	8

AMBJÖRNARP

Hällkista	1
Röse	15
Stensättning	62
Domarring	7
Treudd	3 (syd om Ängslund, Grannäs, Björkered)
Rest sten	9

MOSSEBO

Röse	11
Stensättning	17
Hög	1
Domarring	7
Rest sten	1

MånstadsånLIMMARED

Röse	6
Stensättning	13
Rest sten	1
Domarring	6

SÖDRA ÅSARP

Röse	4
Stensättning	5
Domarring	4
Rektangulär stensättning	1
Hög	1
Rest sten	1

MÅNSTAD

Röse	9
Stensättning	23
Domarring	1
Hög	1
Rest sten	4

JälmånTYGGESTORP

Rösen	36
Hög	4
Stensättning	44
Rest sten	3
Domarring	7

NITTORP

Röse	74
Stensättning	78
Domarring	27
Treuddar	2 (Gisslarp, vid Ögärdsmosse)
Hög	5
Rest sten	10

HULARED

Röse	12
Stensättning	8
Domarring	4
Treudd	1 (syd om Torsby)
Hög	3
Rest sten	7

DALSTORP

Hällkista	2
Röse	59
Stensättning	66
Domarring	28 (23 på en plats)
Hög	15
Rest sten	3

ÖLSREMMA

Röse	5
Stensättning	2
Domarring	10
Rest sten	2

GRÖNAHÖG

Hällkista	1
Röse	23
Stensättning	14
Domarring	5
Oval stenkets	1
Hög	2

LJUNGSARP

Hällkista	1
Röse	39
Stensättning	45
Domarring	9
Treuddar	2 (Jorstorp, syd om Lagmanshagasjön)
Rest sten	5

ÅsundenLÄNGHEM

Hällkista	3	
Röse	27	
Stensättning	50	
Domarring	19	
Hög	5	
Rest sten	20	

FINNEKUMLA

Röse	10	
Stensättning	16	
Domarring	1	
Rest sten	7	
Hög	2	

GÄLLSTAD

Hällkista	1	
Röse	41	
Stensättning	20	
Domarring	9 + en kvadratisk och en rektangulär stenkrets	
Rest sten	4	
Hög	26 (5+9+12)	

SÖDRA SÄM

Röse	25	
stensättning	36	
Domarring	7	
Rest sten	5	
Hög	93 (4+7+82)	

TVÄRRED

Röse	45	
Stensättning	58	
Rest sten	3	

MARBÄCK

Hällkista	1 (6 m lång, 1.5 m bred)	
Röse	37	
Stensättning	15	

Kalvsjön – FegenKALV

Hällkista	1	
Röse	10	
Stensättning	29 (28+1)	
Stensättning	2	närmast rektangulär
Stensättning	2	röseliknande
Stensättning	1	lagd i koncentrisk cirkel
Domarring	7	
Treudd	1	
Rest sten	2	
Klumpsten	1	

SANDVIK

Hällkista	1
Röse	2
Stensättning	1

SÖDRA HESTRA

Hällkista	1
Röse	23
Stensättning	7
Stensättning	1 kvadratisk
Treudd	3
Kolbotten	4

Uppgift finns från 1600-talet om en runristad gravsten på kyrkogården
(se rapp. om Egenområdet)

GRYTERYD

Hällkista	1
Röse	7
Stensättning	8
Stensättning	1 kvadratisk, klumpstenar i hörnen
Domarring	2
Treudd	3
Rest sten	1
Höglignande anl.	1

BolmenSÖDRA UNNARYD

Hällkista	5
Röse	21
Stensättning	66
Domarring	14
Rest sten	23
Hög	4
Runsten	1 (Gud skydde herr Ingebrekts sons själ. Han Knut vilar här)

REFTELE

Hällkista	2
Röse	31
Stensättning	67
Stensättning	1 kvadratisk
Domarring	11
Treudd	2
Rest sten	35
Hög	294
Klumpsten	1
Hålväg	1
Runsten	1

Övre NissanNORRA UNNARYD

Röse	30
Stensättning	8

Domarring	25
Rest sten	5

NORRA HESTRA

Hällkista	1
Röse	4
Stensättning	1

ÖRERYD

Röse	17
Domarringar	37

VALDSHULT

Röse	1
Domarring	3

ANGERDSHESTRA

Röse	3
Domarring	54 (39 kvadratiske stenkretsar, 15 domarringar)
Skeppssättning	1 (ev 2)

MULSERYD

Hällkista	1
Röse	18
Domarring	69

STENGÅRDSHULT

Rösen	10
Stensättning	6
Domarring	8
Kvadr stenkrets	22
Rest sten	3

Nedre NissanVILLSTAD

Hällkista	1
Röse	37
Stensättning	19
Domarring	13
Treudd	2
Rest sten (12+1+1+1)	15
Rest häll	2
Hög	104 (25+22+1+1+52+39)
Hög (4 platser)	14
Fornåkrar etc	2
Klumpstenar	26 (8+8+7+3), verkar vara domarringar
Resta hällar	12 (en plats)

BURSERYD

Hällkista	2
Röse	15
Stensättning	2
Stensättning	2 kvadratisk
Treudd	1
Rest sten	1

Hög 1 (Kungskullen)
 Fossil åkermark 3
 Kyrkklocka med runinskrift: "År 1238 efter Herrens födelse tillverkades denna klocka. Björn gjorde inskriften"

Dopfund med inskrift: "Arnbjörn gjorde mig. Vidkun präst skrev mig och här skall jag länge stå"
 Sibbe sten. Grav över den förste som begrovs på kyrkogården. Mördad av sin son.

Majsjön

BOSEBO

Röse	13
Stensättning	3
Domarring	1
Rest sten	1

VÅTHULT

Röse	5
Stensättning	4
Domarring	1
Treudd	1

Mark

KINNARUMMA

Röse	1
Stensättning	5

FRITSLA

Stensättning	3
Rest sten	1

SKEPHULT

Röse	4
Stensättning	9
Domarring	5
Rest sten	2

ÖXABÄCK

Hällkista	1
Stensättning	4
Domarring	1
Rest sten	1

GUNNARSJÖ

Domarring	1
-----------	---

ÖRBY (INKL SKENE)

Hällkista	7
Röse	22
Stensättning	49
Domarring	12

Rest sten	7
Hög	3

KARL GUSTAF

Stensättning	25
Rest sten	3
Hög	3
(i socknen finns Torsäng och Torsberget)	

GRIMMERED

Röse	12
Stensättning	28
Rest sten	5
Hög	1

KUNGSÄTER

Röse	11
Stensättning	16
Rest sten	6
Hög, oval	1

ISTORP

Domarring	1
Röse	6
Stensättning	11

HORRED

Hällkista	1
Röse	3
Stensättning	3
Rest sten	4

ÖXNEVALLA

Röse	13
Stensättning	48
Domarring	2
Rest sten	3

KATTUNGA

Hällkista	3
Röse	8
Stensättning	32
Domarring	1

BERGHEM

Stensättning	15
Domarring	1
Rest sten	4

Hög	1
<u>FOTSKÄL</u>	
Röse	8
Stensättning	10
Domarring	1
Rest sten	3
<u>TOSTARED</u>	
Stensättning	3
<u>SÄTILA</u>	
Stensättning	5
Rest sten	3
Hög	1
<u>HAJOM</u>	
Hällkista	?
Stensättning	9
Domarring	3
Rest sten	4
Hög	1
<u>HYSSNA</u>	
Röse	1
Stensättning	1
Domarring	1
Rest sten	6
<u>SEGLORA</u>	
Stensättning	1
Domarring	6
Rest sten	4
<u>KINNA</u>	
Hällkista	2
Röse	7
Stensättning	8
Rest sten	1
Hög	1
<u>TORESTORP</u>	
Hällkista	5
Stensättning	2
Röse	7
Domarring	3
Rest sten	2

Bilaga 2

Kulturella mönster. Analys av fornminnena

Ätran

En **hällkista** finns i varje socken utom Älvsered, Mårdaklev, Holsljunga, Roasjö, Ljushult och Hilla red, d.v.s. i Östra Frölunda (2), Örsås, Revesjö, Redslared, Ringestena, Svenljunga, Ullasjö, Sexdrega och Dannike.

En hällkista finns alltså i princip i varje socken längs Ätran utom i Älvsered och Mårdaklev längst ner mot Hallandsgränsen samt i de närmare Mark belägna Holsljunga, Roasjö och Ljushult samt det närmare Vedens härad belägna Dannike, alltså i Kinds ytterkanter.

Älvsered, Mårdaklev, Mjöbäck, och Ringestena har bara ett **bronsåldersröse** vardera och Ljushult har inget. Dessa socknar ger intryck av att ha varit glesbefolkade under sten-, brons- och äldre järnåldern. Många **bronsåldersrösen** som tyder på en rik bronsåldersbygd finns däremot i Frölunda (11), Örsås (40), Revesjö (26), Redslared (17) Roasjö (14), Svenljunga (12) och Sexdrega (13). **Högar** finns sparsamt och bara i tre socknar, Örsås, Svenljunga och Roasjö. Ätraden präglas således med John Krafts distinktion av Fjärrsriket och inte av hallin i Sydhalland.

Stensättningar från äldre järnåldern är frekventa i dessa socknar. Frölunda har 15, Örsås 74, Revesjö 34, Redslared 27, Roasjö 24, Svenljunga 63 Sexdrega 38 och Ljushult 17. Ljushult förefaller ha blivit en befolkad bygd på äldre järnåldern. Älvsered som inte har någon stensättning, Mårdaklev med 9, Mjöbäck med 2 och Ringestena med 1 är inte bara fattiga på bronsåldersrösen utan också på stensättningar från äldre järnåldern.

Domarringar finns i alla socknar utom Mjöbäck, Ljushult och Dannike, d.v.s. Älvsered (4), Mårdaklev (6), Frölunda (25), Holsljunga (2), Örsås (28), Revesjö (4), Redslared (9), Roasjö (20), Ringestena (7), Svenljunga (4), Ullasjö (7), Sexdrega (14) och Hillared (4). Mjöbäck och Ljushult fortsätter att sticka ut som extremt fattiga på fornfynd.

Frekvensen av domarringar är högst i Frölunda, Örsås, Roasjö och Sexdrega där de uppgår till tvåsiffriga tal. Dessa socknar stiger alltså fram som gamla odlingscentra. Älvsered, Mårdaklev, Holsljunga, Mjöbäck och Ljushult uppvisar få spår av odling ännu i folkvandringstid.

Treuddarna från tiden närmast kristendomens införande hör samman med fruktbarhets- och Torskulden. Det finns **en treudd** i varje socken utom Älvsered, Mårdaklev, Mjöbäck, Holsljunga, Revesjö, Roasjö, Ringestena, Sexdrega, Ljushult, Hillared och Dannike.

Assman

Till Tranemo socken fördes på 1600-talet de medeltida socknarna Limmared och Tyggestorp, sedan dessa socknars kyrkor bränts ner av danska trupper. I dagens Tranemo finns tre **hällkistor**, en hällkista i var och en av de gamla socknarna. Den ursprungliga Tranemo socken har 61 **rösen** från bronsåldern (+ Limmared 6 och Tyggestorp 36), **Högar** finns i Tranemo (8) och Tyggestorp (4). Tranemo har 80 **stensättningar** från äldre järnåldern (+ Limmared 13 och Tyggestorp 44), 36 **domarringar** (+ Limmared 6 och Tyggestorp 7) samt 1 **treudd** (+1 i Limmared och 1 i Tyggestorp). Treudden i gamla Tranemo socken ligger söder om Tranemosjön vid Uddebo (!!!) där också socknens enda runsten står.

Musån

Hällkistor finns i tre socknar längs Musån, Håcksvik (4), Sjötofta (2?) och Ambjörnarp. Sjötofta har dessutom flintavslag från redskapstillverkning vid Uttersjöarna. **Bronsåldersrösen** är flest i Sjötofta (26). Håcksvik har 8, Mossebo 11 och Ambjörnarp 15. 1 **hög** finns i Mossebo men inga högar i övrigt. Flest **stensättningar** från äldre järnålder har Ambjörnarp (62). Mossebo har 17, Håcksvik 15 och Sjötofta 9. Antalet **domarringar** är i Håcksvik 11, Sjötofta 25 och Ambjörnarp 7 och Mossebo 7. **Treudd** finns bara i Ambjörnarp, inte i Håcksvik, Sjötofta eller Mossebo.

Månstadsån

förbinder tre socknar, varav Limmared, som ovan sagts, på 1600-talet slogs ihop med Tranemo. **Hällkistor** saknas i Södra Åsarp och Månstad medan 1 finns i Limmared. Socknarna är fattiga på **rösen** men i både Södra Åsarp och Månstad finns **högar**. Månstad har 23 stensättningar som vittnar om uppodling på äldre järnåldern. De tre socknarna har sparsamt med **domarringar**, 6 i Limmared, 4 i Södra Åsarp och 1 i Månstad, Av Tranemos tre **treuddar** ligger en i Limmared.

Jälmån

Av Tyggestorps 36, Nittorps 74, Dalstorps 59 och Ljungsarps 39 **rösen** framgår att dessa fyra socknar redan på bronsåldern kan ha varit kultområden. Detta förstärks av det faktum att Tyggestorp har 44, Nittorp 78, Dalstorp 66 och Ljungsarp 45 stensättningar från äldre järnåldern. Tyggestorp är uppenbarligen en urgammal rik jordbruksbygd och kanske kultcentrum också för Nittorp. **Högar** finns Dals-
torp, Nittorp och Hulared.

Domarringar finns i alla socknarna, varav i Tyggestorp 7, Nittorp 27, Dalstorp 28 och Ölsremma 10. **Treuddar** finns i Dalstorp (2), Hulared och Ljungsarp (2).

Åsunden

Hällkistor finns i Långhem, Gällstad, Marbäck och Grönahög. Åsunden-regionen är en bronsåldersbygd. Rösen är i Långhem 47 och i Finnekumla 10, i Gällstad 41, i Södra Säm 25, i Tvärred 45 och i Marbäck 37. **Högar** finns i Långhem, Gällstad, Södra Säm, Finnekumla och Grönahög. **Stensättningar** är i Långhem 50, i Finnekumla 16, i Gällstad 20, i Södra Säm 36, i Tvärred 58 och i Marbäck 15. Långhem är en mellanregion i fråga om **domarringar**. Sådana finns det mer av i Långhem (19) än i regionen i övrigt, med endast 1 domarring i Finnekumla, 9 i Gällstad och 7 i Södra Säm. Domarringar saknas helt i Tvärred och Marbäck längst upp mot Redväg.

Kalvsjön – Fegen

Kalv har 1 hällkista, 10 rösen, 34 stensättningar, 7 domarringar och 1 treudd, Sandvik 1 hällkista, 2 rösen och 5 stensättningar, Södra Hestra 1 hällkista, 23 rösen och 58 stensättningar och 3 treuddar men ingen domarring, medan det i Gryteryd finns 1 hällkista, 7 rösen, 9 stensättningar, 2 domarringar och 3 treuddar.

Alla fyra socknarna norr om Kalvsjön – Fegen har således en **hällkista**. Flest **rösen** finns i Södra Hestra men alla socknarna har rösen. Ingen socken har en **hög**, vilket med John Krafts terminologi pekar på att de tillhör Fjärås- och inte hallin-kulturen. Kalv och Södra Hestra har överlägset flest **stensättningar**. Kalv och Gryteryd är ensamma om att ha **domarringar**. Alla socknarna utom Sandvik har **treuddar**, Södra Hestra 3 och Gryteryd 3.

Bolmen

är geografiskt en del av Kalvsjön-Fegen-kulturen, men har en tydlig särprägel. Södra Unnaryd har 5 hällkistor, 21 rösen, 66 stensättningar. 14 domarringar men ingen treudd, Reftele har 2 hällkistor, 31

rösen, 294 högar, 67 stensättningar, 11 domarringar och 2 treuddar. Södra Unnaryd avviker med sina 5 hållkistor från mönstret med en eller maximalt 2 hållkistor i varje socken. Bortsett från antalet hållkistor i Södra Unnaryd är området kulturellt – kultiskt en del av Sjöhärad, Södra Unnaryds 5 hållkistor indikerar en annan kultur än resten av Sjöhärad i yngre stenåldern.

Spaen-Majsjön

Majsjön hette ursprungligen Meghinsjö, den stora sjön. Sjöns gamla namn beskriver hur sjön upplevdes. Den omges av socknarna Villstad, Bosebo, Våthult och Båraryd. Trots sitt läge vid Majsjön är Bosebo och Våthult fattiga på fornfynd. Det äldsta belägget på en kyrka i Bosebo är från 1558. Det förefaller som om landet längs Majsjön från Arnås till Våthult länge varit en del av Gisleveden. Gårdarna Bosebo (Bolbynäs) och Krabby på Majsjöns västra strand är dock belagda på medeltiden liksom Våthults kvarn och två gårdar vid sjöns nordände, men alla gårdar i Bosebo ingick i omkringliggande socknar innan Bosebo kyrka uppfördes. Majsjön är uppenbarligen en sjö som skiljer och inte förbinder byggena på sjöns båda sidor.

I närheten av Bosebo kyrka finns Cecilias källa. Den kallas i äldsta tid Sissle källa och till den har knutits vad som troligen är en vandringshistoria om en kristen piga (Maja eller Cecilia) som dödades av en s.k. hednisk husbonde i närheten av Bosebo kyrka. Där hon dräptes sprang en källa upp. Troligen är denna sägen ett försök att förklara förekomsten av en källa i skogspartiet nära kyrkan. Inga minnen finns av att där skulle ha förrättats dop eller utövats annan kult innan kyrkan byggdes.

Knappheten på fornminnen i Bosebo och Våthult visar att ingen av socknarna var ett förkristet kultdistrikt. Detta är den troligaste förklaringen till att så många gårdar i Sjötofta egentligen ligger närmare Våthults och Bosebo kyrkor än Sjötofta. Sjötofta är ett förkristet regionalt kultcentrum, Våthult och Bosebo blev kultområden först i kristen tid.

Majsjön-områdets fattigdom på fornfynd visar att bygden varit glest befolkad. Villstad har en hållkista, 3 rösen men 104 högar, 19 stensättningar, 13 domarringar (bl. a det magnifika domarringsfältet vid hembygdsgården) och 2 treuddar. Villstad är således en väl integrerad del av Ätran-Musån-Kalvsjön-Fegen-området men antalet högar visar att Villstad är ett gränsland mellan Majsjön, Nissan och Bolmen. I Bosebo och Våthult finns få fornminnen. Ingen av dem rymmer en hållkista, Bosebo har 13 och Våthult 5 rösen, Bosebo en hög, Bosebo har 3 och Våthult 4 stensättningar, i Bosebo finns 1 domarring och ingen treudd, i Våthult finns 1 domarring och en treudd.

Nissan

I Norra Unnaryd finns ingen hållkista men 30 rösen och 25 domarringar. I Norra Hestra finns Mos enda hållkista. I Norra Hestra finns också 25 domarringar, i Angerdshestra 49, i Mulseryd 76 medan Stengårdshult har 8 samt Öreryd och Valdshult 3 vardera. I området finns med undantag av Norra Unnaryd inga stensättningar och inga treuddar. Norra Unnaryd och Norra Hestra hör till ett gränsland mellan Ätran-Jälmån området och Nissan. Angerdshestra och Mulseryd hör till Tveta-kulturen i Vättern-området..

I det norr om Angerdshestra liggande Sandseryd finns 1 hållkista, 4 rösen, 7 högar, 16 stensättningar, 31 domarringar, 1 skeppssättning och 2 treuddar men till detta skall också läggas kvadratiske stenkretsar som är ett särpräglat fornminne i norra Mo och regionerna norr om Mo, Mulseryd har 22, Angerdshestra 33 och Sandseryd 27.

Bilaga 3

Det medeltida frälset i Kind, Mo och Västbo

I Raneke:s översikt över adeln i Sjöhärad räknas **Mo** till Västergötland och inte till Småland. Från den dag då stiftet upprättades till våra dagar sågs Mo som en del av Västergötland och räknades till Skara stift eftersom ju Nissan flyter öster om de djupa skogarna mellan Villstad och Norra Hestra och Mo-bygden knyter mer an till östra Kind än till Västbo. Den geografiska och kulturella samhörigheten mellan Mo och östra Kind är ännu idag påfallande.

En konsekvens av att Raneke placerar Mo i Västergötland är att vi i översikten över Sjöhärad:s adel behandlar Mo och Kind som en gemensam enhet och Västbo som en annan, även om delar av alla tre häraderna tillsammans utgör Sjöhärad och ätterna har ofta gårdar både i Kind-Mo och i Västbo. Raneke återger naturligtvis bara de gårdar och ätter som idag finns belagda. Fler frälsegårdar finns med all sannolikhet och fler frälse-släkter har säkerligen funnits, så denna översikt återspeglar därför inte hela verkligheten. Dock är de bevarade dokumenten en indikation på en tendens som troligen är överensstämmande med verkligheten. Tyngdpunkten ligger på Västbo och Kind. 11 släkter har gårdar i Mo, 43 i Kind och 44 i Västbo.

Västbo och Kind har alltså lika många frälsegårdar vardera, Mo har mindre. Dock framträder till exempel inte Högalid och Hallabo i Ambjörnarp eller Arvered och Stegelhult i Sjötofta i det bevarade källmaterialet i den utsträckning vi kunde förvänta genom fakta från andra håll.

Av socknarna i Västbo finns sju gårdar i Bolmsö socken, sex gårdar i Kulltorp, Burseryd, Villstad och Bredaryd, fem i Reftele och tre i Bolmstad och Södra Hestra, två i Gryteryd, Unnaryd, Långaryd och Forsheda och en i vardera Våthult, Färgaryd, Bosebo och Gnosjö. Vä by i Reftele har fem nedslag. Dock skall observeras att ett antal dokument endast uppger Västbo som nedteckningsplats utan angivande av socken. Av de bevarade dokumenten framgår att två odlingscentra finns, ett runt Bolmen och ett runt Fegen-Spaen-Majsjön. Området runt Bolmen hör ju till Finnveden men inte till Sjöhärad och har därför ingen aktiv plats i denna framställning.

I Mo härad har dokument kunnat knytas till gårdar från Unnaryd och Hestra, alltså de delar av Mo som ligger närmast Kind och sjön Malen, väster om Nissan. Ett antal gårdar är dock inte lokaliserade till en viss socken. I Kind återspeglar dokumenten en koncentration av adelsgods i anslutning till Gräskan, Visen och Åsunden.

Det medeltida frälset i Kind och Mo

var enligt Raneke ätterna **Abjörn Nochessons ätt** (sparre över blad, Raneke s 799, 800), gårdar i Södermanland, Halland (Fjärås), Östergötland, Västergötland (Redväg m fl.), Aslagstorp i Bottnaryd i **Mo**, Småland (bl a Sunnerbo, Östbo, Vä Loftgården i Reftele, Lida i Burseryd, Bredaryd, Fylleröd i Torskinge, Kulltorp, Villstad), **Andris Skytts ätt** (halv enkeltinnad ruta, Raneke s 939) med gårdar i Sättila i Mark och i Kind samt Fjäre i Halland, **Arvid Erlandsson** (två sparrar över ginbalk), **Bengt Arvidsson** (bjälke belagd med tre sexuddiga stjärnor) med godsinnehav i Torpa, **Bengt Eriksson m fl** (avhugget leopardhuvud, Raneke s 919) med gårdar i Östergötland samt i Västergötland i Mark och i Kind Attarp i Säm, **Björn Hofware** (två korslagda färlor) med gård i Håcksvik, **Boberg** (lilja mellan hjorthorn, Raneke s 650) - det äldsta belägget på släktvapen i Sverige, (**Buth**, (sparre över stjärna, Raneke s 814) som var besläktad både med Store-ätten och med Drake av Intorp. Buth-ätten hade gårdar i Revesjö och Timmele och Bragnum och Haldarp i Länghem samt Risa i Örsås, **Drake af Intorp** (sparre över sex-stjärna, Raneke s 813), med gårdar i Retstorp och Intorp i Gällstad, Torpa i Länghem,

samt Ås i Västergötland och Sunnerbo, **Elof Karlsson** (en belagd bjälke) med gård i Tranemo, **Er-
ikska kungaätten** (tre krönte leoparder, Raneke s 290), **Folkungaättens lagmansgren** (Raneke s 785)
och kungagren (tre ginsträngar, krönt(a) kungalejon, Raneke s 786 ff), **Gjurd Djäkns ätt** (sparre
över halv kluven lilja, Raneke s 808), med gårdar bl. a i Kind, Småland och Östergötland, **Gunne i
Björke, Jon och Gösta Simonsson**, tre ekblad) gårdar i Kind, **Gustav Magnussons ätt** med gårdar i
Gällstad, Bystad i Limmared och Frölunda (rutad spets, Raneke s 241), **Hand, Drake av Hagelsrum**
(insidan av vit avhuggen högerhand på blått fält, Raneke s 249), frälseätt från Kind, en av de äldsta
sätessgårdarna är Attarp i Säm, Årem i Dalstorp, Långhem, Holsljunga i Kind, Trantorp i Örby i Mark,
i Småland bl. a Södra Vret i Unnaryd i Västbo, Dörarp i Sunnerbo, **Hans Evertsson** (tvehövdad örn,
Raneke s 404), med gårdar i **Mo** och Redväg, **Jöns Bengtsson** (balkvis ställd gädda, Raneke s 924)
gård i Kind, **Knut Karlssons ätt** (kluven sköld med inverterad sparre, Raneke s 215), med gårdar i
Mo och Kind, **Kristvid Siggesson** (framkommande varg, Raneke s 922) med gård i Limmared i Åsarp
i Kind, **Lars Bengtssons ätt** (kluven nedåtvänd vinge, halv åtta-stjärna, Raneke s 875), **Lars Björns-
sons ätt** (bjälke, Raneke s 8, med gårdar bl. a i **Mo** och Lödöse), **Lejonbalk** (kluven sköld med halvt
lejon och halva skölden 7-styckad, Raneke s 855), med gårdar bl. a i **Mo**, **Lilja av Värnäs**, (halv lilja i
guld ovan sparre i silver) gårdar i Kind, **Lilliesparre af Fylleskog** (sparre omgiven av tre liljor,
Raneke s 806), med gårdar i bl. a Västbo och Hestra i **Mo**, **Mathias Gustafssons ätt** (nedvänd sparre,
Raneke s 128) med gårdar i Östergötland, Södermanland och Svenljunga i Kind, **Otto Bengtsson**
(sexuddig stjärna) gård i Gällstad, **Peter Nilsson** (ginbalkvis ställt leopardhuvud), Attorp i Gällstad,
Prika (sexuddig stjärna) gårdar i Kind, **Sigmund Jonssons ätt** (stjärna, Raneke s 527), med gårdar i
Gällsta, **Skagha** (kluven sköld med halv nedåtvänd vinge, halv åtta-stjärna, Raneke s 875, **Skumme**
(kronhjort med grön kvist i blått fält, gård i Limmared, **Skytte I** (två yxor, femuddig stjärna, gårdar i
Kind, **Skytte II** (halv enkeltinnad ruta) gårdar i Kind, **Sparre från Östbo** (sparre, Raneke s 122) med
gårdar i Östbo och Sunnerbo, Halland och Västergötland (**Mo**), **Store** (sparre över fem-stjärna Raneke
s 577), med gårdar i Ambjörnarp, Älvsered, Håcksvik, den högfrälse ätten **Svarte Skåning** (båt,
Raneke s 557), med gårdar bl. a Kind, Mark och **Mo**, **Tord Björnsson** (sparre), gård i Svenljunga,
Torkel (Andreaskors) gård i Gällstad, den högfrälse **Tyrgils Klemenssons ätt** (två färlor i kors,
Raneke s 569), med gårdar bl. a i **Mo** och Redväg, **Tysk** (råbockshorn, Raneke s 276), med gårdar bl.
a i Mark, **Mo**, Revesjö, Gällstad och Tranemo i Kind, **Vinstorpa, Håkan Tunassons ätt**, (halvstyckad
lilja och tre balkar, Raneke s 848), med gårdar bl. a i Skaraborg, **Mo** och Kind i Västergötland och
Östbo i Småland.

Det medeltida frälset i Västbo

bestod av **Abjörn Gislasons ätt** (sparre över blad, Raneke s 801), med gårdar i Östbo och i Västbo i
Slätteryd, Ås, Kållerstad, Femsjö, Kulltorp, Källunda i Reftele, **Abjörn Nochesons ätt** (sparre över
blad, Raneke s 799, 800), gårdar i Södermanland, Halland (Fjärås), Östergötland, Västergötland (Red-
väg m fl, Aslagstorp i Bottnaryd i **Mo**), Småland (bl a Sunnerbo, Östbo, Vä, Loftgården i Reftele, Lida
i Burseryd, Bredaryd, Fylleröd i Torskinge, Kulltorp, Villstad), **Abjörn Ulfsons ätt (Sparre från
Västbo**, sparre, , Raneke s 121) med gårdar i Västbo och Kind, **Asger Knutsons ätt** (tre fåglar,
Raneke s 382), småländsk ätt med gårdar bl a i Åsenhöga i Västbo och i Östbo, **Balk** (balk belagd med
sexuddig stjärna och två 6-stjärnor i ginbalk, med gårdar i Småland, bl a Sunnerbo och Stapeled i
Bolmsö, Västbo, **Bergkvaraätten** (sjuuddig stjärna, Raneke s 535) med gårdar i Östergötland och
Småland, bl a Villstad, Reftele och Burseryd i Västbo, **Bielke** (tre gånger delad bjälke, Raneke s 12),
Bölja från Östbo (tre av vågskuror delade ginbalkar, Raneke s 176), gårdar i Småland (bl a Bolmsö i
Västbo) och Halland (Våxtorp), **Bölja från Västbo** (tre av vågskuror delade ginbalkar, Raneke s 177)
Östergötland och Småland, bl a Vallsnäs och Eskilstorp i Unnaryd, Västbo, **Finkenov** (ginstyckad
sköld, Raneke s 36), med gårdar i Södermanland, Uppland, Västbo och Vinberg i Fjäre härad i Hall-
and, **Forstenaätten** (fallande blad, Raneke s 424), med gårdar i Västergötland, Halland, Skåne och

Småland (Burseryd och Reftele i Västbo, Kävsjö i Östbo), **Fot** (bjälke belagd med två åtta-stjärnor, Raneke s 724), med gårdar i Västergötland och Småland – bl a Kulltorp och Reftele i Västbo, **Gjurd Gotes ätt** (oxpanna med horn, Raneke s 307), med gårdar i Södermanland, bl a Sällsnäs i Långaryd i Västbo, **Gjurd Tordasons ätt** (oxhorn med spets nedåt, Raneke s 308), småländsk ätt med gårdar bl a i Västbo, **Grip** (grip, Raneke s 406) med gård i Reftele, **Gusa (Guse)** (kvadrerad sköld Raneke s 91), med gårdar uteslutande i Småland bl a i Västbo (Unnaryd) och Sunnerbo, **Harald Sunesons ätt** (kluven och dubbel trappskura, Raneke s 216), med gårdar i Östergötland och Småland, bl a Västbo, **Hård av Segerstad, av Torestorp** (oxhuvud framifrån, Raneke s 301) med gårdar i Småland (i Gryteryd, Segerstad i Reftele samt Angelstad, Bolmstad, Bolmsö, Kulltorp, i Östbo och Sunnerbo, i Mark m fl härader (Torestorp)), **Jakob Magnuson m fl** (örn, Raneke s 378), gårdar i Uppland, Östergötland, Hestra i Småland, **Johannes Björnson** (ginstyckad pilspets, balkvis, Raneke s 761), med gårdar i Sunnerbo och Vä Reftele, **Jon Kristineson** (Sparre, Raneke s 121), riksråd och drots, med gårdar bl a Mjöhult i Sandvik och Isberga i Villstad, av Raneke sammanförd med Sparre från Västbo, ätten kallas Sparre från Västbo, Jon Kristinesons ätt utan att han finns med i släktträdet, Jon hade gårdar i Hylte i Färgaryd, Båraryd i Båraryd, Mjöhult i Sandvik, Hestra, Gryteryd, Våthult, Burseryd, Villstad, d v s där Abjörn Ulfsson hade gårdar enl arvsförfattningen 1346 vilket är ett indicium på ett släktsamband, **Jönis Siggesson** (pilspets bjälkvis, Raneke s 599, med gårdar i Uppland, Östergötland, Småland (Håkentorp i Bredaryd)), **Kristin Gustafsdotter** (två fyrbladiga med stjälkar i Andreaskors, Raneke s 458), gård Fröstanäs i Västbo, **Krumme** (nosklämma, Raneke s 589), med gårdar i Södermanland, Östergötland, Västergötland och Småland (bl a i Västbo och Sunnerbo), **Kärpling** (sparre, Raneke s 111), med gårdar i Östbo och Västbo; släktens anfader Torberg Kärpling anges felaktigt av Raneke ha varit gift med en dotter till Nanne Abjörnsson (sparre från Västbo), men Nannes enda dotter var gift med häradshövdingen Tubbe Eriksson till Krabby (kvadrerad sköld) – Ulf Håkanssons ätt nedan – och Torberg var i själva verket gift med en dotterdotter till Nanne, **Lars Bengtssons ätt** (kluven nedvänd vinge, halv åtta-stjärna), med gårdar i Småland - Lekeryd i Tveta, Bosebo i Västbo, **Lejonansikte, Bengt Nilssons ätt** (avslitet leopardhuvud, Raneke s 292), gårdar i Östergötland, huvudsakligen Småland, bl a Östbo, Västbo, Sunnerbo, Faurås i Halland, i Kind häradshövding Bengt Brudsson, känd 1342 – 65, **Lilliesparre av Fylleskog** Raneke s.806, sparre omsatt med tre liljor), med gårdar i Håkantorp i Bredaryd, Aggarp i Kulltorp, Tolestorp i Gnosjö i Västbo, Ugglandsryd och Fylleskog i Ryssby i Sunnerbo, i Västergötland bl a Samseryd i Hestra i **Mo, Lindorm Ulfssons ätt** (ginstam och därunder fyra smala stolpar, (Raneke s 183), med gårdar i Södermanland och Småland (Burseryd i Västbo, Rydaholm i Östbo), **Magnus Gisleasons ätt** (bjälke, Raneke s 901), med gårdar på Öland och i Östbo och Västbo (Tovaryd i Bredaryd), **Munck** (två nosklämmeskänklar ginbalksvis, Raneke s 590), med gårdar i Östergötland, Södermanland och Småland – bl a Rekaryd i Forsheda, Västbo), **Orm** (orm stolpvis ringlad som 3, Raneke s 403), småländsk ätt med gård bl a i Kulltorp, **Panka** (tre braxar vända mot mitten, Raneke s 394), med gårdar bl a i Reftele, **Peter Erengislesons ätt** (bjälke under stjärna, Raneke s 723), med gårdar i bl a Östbo och Forsheda, **Röde** (stolpe, Raneke s 31), riddaren, riksrådet och marsken Magnus Nilsson Röde (samtida med Abjörn Ulfsons och Kristina Nannadotters sex barn) förlänades 1362 hela Västbo av kung Magnus Eriksson, **Sigmund Jonssons ätt** (sex-stjärna, Raneke s 527) med gårdar i Halland (Våxtorp i Höks härad), Västergötland (Mark, Söderby i Gällstad i Kind, bl a Ryssby och Rydaholm i Sunnerbo, Bolmsö i Västbo, Östbo), den högrälse ätten **Sparre av Aspnäs** (sparre, Raneke s 113), som huvudsakligen hade gårdar i malarlandskapen men också Isberga i Villstad som han sålde till Jon Kristinesson, se ovan, **Sparre av Sunnerbo** (sparre, Raneke s 113) med gårdar uteslutande i Småland, Sunnerbo, men också Bolmsö och Bolmstad i Västbo, **Sune från Kulltorp** (delad sköld styckad, Raneke s 96) gård i Kulltorp, **Svarte Skåning** (Båt, Raneke s 557) med gårdar i Skåne, Halland, Södermanland, Östergötland, Västergötland, bl a Kind och Mark, Småland, bl a Västbo), **Ulf Håkanssons ätt** (kvadrerad sköld, Raneke s 95), häradshövdingen och riddaren Tubbe Eriksson (kvadrerad sköld) hade inget känt samband med Ulf Håkansson, Tubbe bodde på Krabby, var gift med Elin

Nannadotter på Högalid i Ambjörnarp, dotter till Nanne Abjörnsson (sparre från Västbo) sondotter till Abjörn Ulfsson och Kristina Nannadotter (sparre från Västbo, se nedan), en bror till Tubbe hade gården Risa i Kind, **Stierna** (sexuddig stjärna, Raneke s 528), småländsk ätt med ursprung i Jeding, gårdar bl a Eskilstorp i Bredaryd, Härstad i Kärda, Östbo, i Västergötland Hov i Hällstad, Ås härad, Säby i södra Ving, Östbo, **Svan** (sparre över svan, Raneke s 798), gårdar i Östergötland, Värmland, Halland (Årstad), Västergötland (Byslätt i Istorp i Mark, Risa i Örsås i Kind, Länghem) Hammar i Torskinge i Västbo, Östbo m fl, **Svan III** (halva skölden delad, upptill uppstigande hjort, halva nedtill schackrutad, Raneke s 952), med gård i Villstad 1500-tal), **Stomsrydsätten** (avhugget varghuvud, Raneke s 334), småländsk ätt med ursprung i Östbo, gårdar också i Västbo, **Ulf sax** (vargsax med uppåtvända spetsar, Raneke s 632), med gårdar i Småland, bl a Håringe i Bolmsö, i Västbo, **Unnsönernas ätt** (sparre, Raneke s 909), med gårdar i Östergötland, Halland (Drängsered), Västergötland, Småland, bl a Östbo, Sunnerbo, Vä i Reftele, **Västhörjaätten** (sköld delad av tinnskura, Raneke s 151) med gårdar i Småland, Östbo och Västbo (Långaryd och Burseryd).

Bilaga 4

Aspenäsättens och Storeättens anor från de nordiska kungahusen.

Den förste av Aspenäs-ätten som vi känner till, ättens stamfader **Filip Birgersson**, föddes ca 1184 och dog 1279. Han etablerade sig på Stenshult, enligt Elgenstierna i Älvsered men troligare i Sjötofta (se nedan). Tillsammans med hustrun **Cecilia Knutsdotter** (Folkunga, tre ginsträngar i med hjärtan bestrött fält belagt med krönt lejon, född 1200 och död 1279) begravdes han i Vårfruberga kloster. Filip var jarl hos kung Sverre i Norge. Cecilia var dotter till **Knut Birgersson jarl** som stupade i slaget vid Lena 31 januari 1208.

Filips äldre syster **Ingegärd** (Folkunga) var född omkring 1180 och gift med kung **Sverker d y**, död 1210. Hon var kung **Johan Sverkerssons** moder och dog omkring 1230. Efter makens död skall hon enligt Erikskrönikan "ha flyttat söderut", vilket har förmodats betyda att hon flyttade till brodern Magnus som bodde i Danmark eller Skåne. Söderut kan faktiskt också handla om södra Västergötland, kanske Ingärdebo i Håcksvik söder om Sjötofta. Där ligger två gårdar Ingärdebo. Namnet är vilket är ovanligt och tyder på gårdarnas samband med en ovanlig person.

Filip Birgersson var en huvudperson i svensk politik i början och mitten av 1200-talet. Hans svärmor **Sigrid Knutsdotter**, var dotter till **kung Knut Eriksson** i hans andra äktenskap med **Cecilia Johansdotter Blanka**, som var dotter till **kung Johan Sverkersson**. Knut Eriksson var kung av Sverige i omkring 30 år och tillhörde den västgötska Eriksätten. Sigrid levde åren 1149-96. Hon var drottning 1172-95 och syster till kung **Erik X**, född 1186. Knut Eriksson hade dödat **Karl Sverkersson**, fader till **Ingegärd Birgersdotters man Sverker d y**. Filips hustrus morfar **Knut Eriksson** hade alltså dödat **hans syster** Ingegärds svärfar.

Filips fader var **Birger Brosa (Bengtsson)**, född ca 1161 och död 9 januari 1202. Han var en av de första ledande folkungarna. Hans farfar var **Bengt Folkesson Snivil**, född 1171), **hans farmor Birgitta Haraldsdotter Gille** (född 1130. död 1209, norsk kungadotter). Hans far-mors far var därmed den **norske kungen Harald Gille**.

Filip Birgerssons syster Ingegärd var således moder till kung Johan Sverkersson samtidigt som Cecilia Johansdotter Blanka, hans hustru Cecilias morfars andra fru, var dotter till Johan Sverkersson. Det var inte så många som ingick i det politiska toppskiktet och framställningen blir lätt invecklad.

Filips söner Johan och Birger blev 1280 halshuggna på Norrbro i Stockholm på anstiftan av Magnus Ladulås. De hade varit lojala med kung Valdemar i striderna om kronan. Johans son Knut Jonsson var vid detta tillfälle sexton år gammal.

Farfar och farmor var svärfar och svärmor

Att Knut Birgersson jarls föräldrar var Birger Brosa och Birgitta Haraldsdotter betyder att Filips far och mor var hans hustrus farfar och farmor. Man kan fundera över hur Cecilia känslomässigt hanterade släktrrelationerna när hennes farfar och farmor också var hennes svärfar och svärmor och hur hennes relationer blev till hennes svärmor som också var hennes farmor.

Dessa komplicerade släktförhållanden lägger en grund både för Högalids centrala ställning bland folkungarna i Sverige och relationer till de svenska och norska kungahusen. Men det skulle snart visa sig att makt kan ha ett pris.

Jarlen var ett tidigmedeltida ämbete som fungerade ungefär så som drotsen senare gjorde från slutet av 1200-talet. Jarlen var alltså kungens närmaste man och fungerade som ersättare vid vakanser och när kungen var minderårig. Man skilde mellan riksjarlar, som var kungens närmaste män, och ättejarlar, som var ledare för en viss inflytelserik ätt.

Filips svärfar var alltså **Knut Birgersson jarl** och hans svärmor **Sigrid Knutsdotter**, som var dotter till **kung Knut Eriksson** (1145-96) av Sverige i dennes andra äktenskap med **Cecilia Johansdotter Blanka**. Cecilia Johansdotter Blanka, kungens andra hustru, var dotter till **kung Johan Sverkersson** och levde 1149-96. Hon var drottning 1172-95 och syster till kung **Erik X**, född 1186. Erik X var far till kung **Erik läspe och halte** och gift med **Rikissa Valdemarsdotter**, dotter till **Valdemar den store av Danmark**, död ca 1178. **Filips far** var **Birger Brosa Bengtsson**, född ca 1161, död 9 januari 1202, **hans farmor Birgitta Haraldsdotter Gille** (f 1130, d 1209, norsk kungadotter), **hans farfar Bengt Folkesson Snivil**, f 1171), **farmors far norske kungen Harald Gille**.

Filips svärmor Sigrid Knutsdotter var alltså svensk prinsessa som dotter till kung Knut Eriksson. Kung Knut Eriksson var hans hustrus morfar. Kung Johan Sverkersson var hans hustrus mormors far. Filips hustru Cecilia härstammade alltså i rakt nedstigande led från såväl Eriksson som Sverker-ätterna.

Filip Birgersson, genealogisk tabell

Folke den tjocke					Knut den helige
	/			/	
	Bengt Snivel		gift med		Sigrid Björnsdtr
	/			/	
Magnus Minnesköld		Birger Brosa	gift med	Birgitta Haraldsdotter Gille	

/

Birger Jarl

Filip Birgersson gift med Cecilia Knutsdotter (folkungättens lag
mansgren, dotterdotter till kung Knut Eriksson)

Birgittas (Brigidas) fader, den norske kungen Harald Gille, var född på Irland, som ju vid denna tid ingick i det norska Nordsjöimperiet. Han förde med sig Brigida och hennes förmodade mor till Norge när han 1103 blev norsk kung. Brigida hade först varit gift med den västgötske jarlen Karl Sunesson (lagman Karle av Edsvära), sedan med den danske kungen Magnus Henriksson (han som dräpte Erik den helige) och så till sist med Birger Brosa.

Genealogi för Store-ätten på Högalid och dess samband med Aspenäsätten

Knut Jonsson (Aspenäs), född 1264, död 1345, riksdrots, riksråd, lagman för Östergötland, son till Johan Filipsson och sonson till Filip Birgersson, kusin med kung Valdemar gift med

Katarina Bengtsdotter, född 1269, död 1356,(folkungaättens lagmansgren), kusin med den heliga Birgitta och med kung Valdemar, **etablerar Store-ättens vapen på Högalid**

barn bland annat

Sven Knutsson (Blå), född ca 1288 på Stenshult

Magnus Knutsson (Aspenäs), född ca 1299, död 1366, **"till Höglida"**
gift med

Helga Bengtsdotter (Boberg), född 1300, död 1392

Son

Sven Magnusson Store, född ca 1334 på Stenshult
gift 1.med Katarina Fadersdotter, död 1380,

2. med Kerstin Håkansdotter

son

med Katarina Tord Svensson

med Kerstin Björn Svensson

Genealogisk tabell för Sven Magnusson Store till Högalid

Ff ff f Birger Brosa - ff ff m Birgitta Haralds-
dotter Gille

ff fm f jarl Knut Birgersson – ff fm m
Sigrid Knutsdotter

Ff fm fm f Johan Sver-
kersson

Ff fm ff Kung Knut Eriksson
ff fm fm Cecilia Johansdtr Blanka

ff ff Filip Birgersson

ff fm Cecilia Knutsdotter

ff f Johan Filipsson - ff m Ingeborg Svantepolksdotter fm f Bengt Magnusson – fm m Sigrid
Magnusdotter den fagra, Ulvåsa

ff Knut Jonsson

fm Katarina Bengtsdotter
Storevapnet

f Magnus Knutsson (**Höglida**)

g m Helga Bengtsdotter

Sven Magnusson Store

Bilaga 5

Den rättsliga organisationen i Kind på 1500-talet

Vi har indicier på en förkristen rättsskipning. Landskapslagarna anses ha ett samband både med Bibeln och med den kyrkliga organisationen. De gamla landskapslagarna tillämpades medeltiden ut. Magnus Erikssons landslag från 1346 kom först på 1500 -talet att läggas till grund för rättsskipningen.

Även om 1500-talets situation inte återspeglar medeltiden har det dock sitt intresse att se hur den rättsliga organisationen var uppbyggd på 1500-talet. Vi får en uppfattning både om folkmängden och befolkningskoncentrationen i slutet av medeltiden.

Under medeltiden hölls ting på skiftande platser. 1415 hölls häradsting på Opensten, 1465, 1484 och 1486 i Finnekumla, 1485 och 1491 på Doomsloo, troligen Dumsäng i Örsås, 1486 i Frölunda, 1503 på Björdal i Månstad och i Svenljunga 1516. Den fasta tingsplatsen var troligen Dumsäng som i källorna kallas ”rätt tingsplats”.

När rättsväsendet på 1500-talet omvandlades och landskapslagarna skulle ersättas med en landslag organiserades ett nytt system med fjärdingar och fjärdingsmän. Varje socken indelades i fyra fjärdingar. Socken kunde ha en till fyra fjärdingsmän som biträde kronolänsmannen polisiärt och administrativt.

1547 indelades Kind i Hids, Buttorps, Tvärreds och Dalstorps fjärdingar. 1567 hade namnen delvis ändrats och då omfattade Gulsöks fjärding Frölunda, Holsjunga, Håcksvik, Kalv, Mjöback, Mårdaklev, Revesjö, Älvsered och Örsås. Buttorps fjärding omfattade Dannike, Hillared, Ljushult, Länghem, Redslared, Roasjö, Sexdrega, Svenljunga och Ullasjö. Götåkra fjärding omfattade Finnekumla, Grönahög, Gällstad, Marbäck, Säm och Tvärred. Algustorps fjärding omfattade Ambjörnarp, Dalstorp, Mossebo, Månstad, Sjötofta, Tranemo och Åsarp. Fjärdingarnas namn kan ha haft ett samband med var fjärdingsmannen för tillfället bodde.

I Algustorps fjärding Ölsremma och Ljungsarp inte och räknas möjligen till Mo härad. I Gällstad finns ortnamnet Tingsslätterna i närheten av kyrkan, men namnet återspeglar inte att här låg en kontinuerlig tingsplats.

Bilaga 6

Arvskiftet efter Abjörn Ulfson och Kristina Nannadotter

Vid **arvskiftet efter Abjörn Ulfson** (Abjörn Ulfsons ätt, sparre från Västbo) och **Kristina Nannadotter** (sparre) den 11 november 1346 (DS 4177, SDHK 5363) fördelas ett femtiotal gårdar, 7 kvarnar och 10 ¼ ollonskogar på fyra bröder (Nils, Erik, Nanne och Knut Abjörnsson och deras två systrar (en med okänt förnamn, gift med Håkan Götanson (Raneke II s 847, ÄSF s 99, Vinstorpa) och Kristina, gift med Johannes Ascarson, (Raneke II s 771, vapen balk med tre liljor).

Arvskiftesbrevet har rönt uppmärksamhet av skilda skäl. Senast har Alf Ericsson och Staffan Fridell i en studie av *Medeltida storgårdar* (2014) ägnat brevet en analys och försökt lokalisera de i brevet nämnda gårdarna. En redogörelse för främst Fridells lokaliseringsförslag följer längre ner i detta kapitel.

Arvskiftesbrevet

Curt Härenstam menar i sin gedigna doktorsavhandling *Finnveden under medeltiden* (s 295) att familjen Abjörnssons ägor var den största samlade förmögenheten i Finnveden i tidig medeltid. Härenstam förmodar (s. 295 ff) att Abjörn Ulfson hade sitt hemvist i Södra Hestra, men har inget annat belägg för denna hypotes än att Abjörn Ulfsons gårdar där ligger särskilt tätt.

Härenstams observation att Abjörn Ulfson hade en koncentration av sin godsmassa i Södra Hestra (13 lokalisierbara gårdar) med angränsande socknar (Villstad 7, Bosebo och Sexdrega 5, Burseryd 4, Gryteryd 3, Sandvik och Sjötofta vardera 1) är riktig men hans förmodan att Abjörn Ulfson hade sitt hemvist i Södra Hestra ger inte svar på frågan om var Abjörns huvudgård låg. Vi menar att Arnås var hans huvudgård.

Eftersom Abjörn Ulfsons ägor runt Majsjön sträcker sig från Våthult i norr till Arnås i söder är en stor del av landet väster om Majsjön i släktens ägo. Dock nämns varken Bolbynäs, Gäddås eller Krabby i arvskiftet.

Den Abjörnssonska godsmassan har en tyngdpunkt på området runt Majsjön, Kalvsjön, Fegen och Gräskan. Hur gårdarna i Sexdrega (Ätran) har tillfallit släkten kan inte beläggas.

Arvskiftet ger intryck av att Abjörns och Kristinas barn är delar av en tynande släkt. Två av bröderna var barnlösa, två av syskonen hade ett barn vardera. Knut och den till namnet okända dottern är syskonskarans mest vitala medlemmar. Kyrkoherden Knut i Södra Hestra övertar föräldrarnas huvudgård. Uppenbarligen var han den mest dynamiske i syskonskaran. Han var en handlingskraftig präst som bebodde både släktens huvudgård i Arnås och prästgården i Södra Hestra. Gårdarna fördelar sig på följande vis:

Nils gårdar

4 gårdar i Yttre och Övre Våthult (Majsjöns norra ände)

Våthults kvarn med kvarn i Kvarnaberg (d:o)

Våthults skog (d:o)

Hällabäck med en ö (Burseryd)

Spjuthult (Södra Hestra)

Tuskebo (Villstad, kan vara gård i Bosebo)

Tuskebo skog (Villstad, kan vara skog i Bosebo)

Hökaebö skog (oidentifierad)

Nils lokalisierbara godsmassa har sin tyngdpunkt vid Majsjöns södra och norra ände.

Eriks gårdar

3 gårdar i Lysered (Sexdrega)

Sexdrega skog

3 gårdar i Flinteryd (S Hestra)

Hökabäck (Gryteryd)

Hökabäcks skog (Gryteryd)

3 gårdar i Udden (Ljushult)

Kuaenebol med kvarn (ej lokaliserad, trol Ljushult)

2 gårdar i Starred (Sexdrega)

¼ i Sylnaebol (ej lokaliserad, trol Gryteryd) och vid **Fegen**

Eriks gårdar låg i Sexdregatrakten och öster om Fegen**Nannes gårdar**

2 gårdar i Boda (Södra Hestra)

Boda skog (Södra Hestra)

Hyggås (Södra.Hestra)

Haghult (Villstad)

Hälghult (Södra Hestra)

Swighberg (ej lokaliserad)

Vika med 2 kvarnar (Båraryd)

Vika skog (Båraryd)

Lindås skog (Långaryd)

Nannes lokaliserbara godsmassa ligger huvudsakligen vid Fegen och norr om Majsjön**Knuts godsmassa (Kyrkoherde i Södra Hestra)**

Arnåsholm (Villstad)

Arnås kvarnar (Villstad)

Näs (Bosebo)

Åhult (Sjötofta)

Södra Ekenäs (Södra Hestra)

Norra Spjuthult (Södra Hestra)

Hällabäcks skog (Burseryd)

Sandvikhult (Sandvik)

Hökabögiae skog ((ej lokaliserad)

3 gårdar i Granö (Bosebo)

Ålaryd (Bosebo)

Kruvebo (Villstad)

Isberga skog (Villstad)

Knuts lokaliserbara godsmassa sträcker sig från Majsjön till Gräskan till Nissan till Fegen.**Tyngdpunkten i Knuts domäner ligger dock tydligt i området Majsjön – Nissan - Fegen.****Håkan Götarssons godsmassa**

Granhult (Södra Hestra)

2 gårdar i Ekenäs (Södra Hestra)

Den större gården i Bröttjaryd (Södra Hestra)

Röshult (Södra Hestra)

Mörkebo (Burseryd)

Hyrghaeböki (ej lokaliserad)

2 gårdar i Oxås (Södra Hestra)

¼ av Linnås skog (Långaryd)

1 andel i fiskegården Frillagaerthe (Stora eller Lilla Frillen, Femsjö)

Håkans godsmassa är huvudsakligen samlad i anslutning till Fegen

Johan Ascarssons godsmassa

Röckla (Södra Hestra)

Bröttjaryd med en kvarn (Södra Hestra)

Bökshult skog (Långaryd)

2 gårdar i Oxås (Södra Hestra)

Skog i Sandshult (Båraryd)

En del i Mörkebo skog (Burseryd)

Horghaeboki skog (oidentifierad)

Johans godsmassa förefaller att vara minst av syskonens och samlad i närheten av Fegen

Bilaga 7

Abjörn Ulfssons och Kristina Nannadotters efterkommande

Riddaren Nils Abjörnsson, känd 1338–48, gift 1333–50, verkar ha dött barnlös, och en del av hans arvegoods möter oss 1378 i brodern Nannes ägo.

Erik Abjörnsson var gift 1333–50 men barnlös

Riddaren Nanne Abjörnsson, känd 1338–94, var gift med Gunnur Gustavsdotter (okänt ursprung). Nanne dog troligen efter 1394.

Nanne och Gunnur hade ett barn, dottern Elin Nannadotter som föddes efter 1355 och dog 1403 i Vadstena, troligen i barnsäng i samband med dottern Katarinas födelse. Elin var gift med häradshövdingen i Västbo, riddaren Tubbe Eriksson (Ulf Håkanssons ätt, kvadrerad sköld), känd 1370, död 1405 (Raneke s 95). Hans broder Håkan Eriksson ägde gården Risa i Örsås.

Eftersom Elin Nannadotters make var häradshövding i Västbo och jämte ett antal egendomar i Östergötland även ägde Krabby kan Elin ha haft Krabby som en av sina huvudgårdar. Att Nanne och dottern Elin stod varandra nära visas av att Nanne 1378 utfärdade ett brev från Krabby. Nanne Abjörnsson skrev också ett brev från Högalid på 1370-talet.

Elin hade med Tubbe Eriksson barnen Erik, Bodil och Katarina. De var alltså Nannes barnbarn. Erik fick genom arv två gårdar väster om Majsjön, Viken i Båraryd och Mångarebo i Våthult. Han köpte Sjöalid i Bosebo. Bodil (född ca 1420), var gift med Lars Eskilsson Stierna (kvadrerad sköld), född 1390. Han ägde Hyggås i Södra Hestra. Bodil ärvde Krabby i Bosebo efter föräldrarna. Den yngsta dottern, Katarina Tubbadotter Kärling, född 1402 eller 1403, var känd 1412 och död 1447. Hon begravdes i Vreta. Hon var gift med häradshövdingen i Vartofta, väpnaren Torberg Torstensson Kärling **Kyrkoherden Knut i Hestra** i Västbo är känd 1366. Hans hustru är okänd. Han hade söner, Magnus och Nils samt dottern Gunnor. Knut efterträdde sin farbror Magnus som kyrkoherde i pastoratet. Att Södra Hestra haft synnerligen kompetenta kyrkoherdar på medeltiden, som lade en stabil grund för socknens andliga liv, kan ännu anas av kyrkplatsen och dess omgivning. Där möter en för en landsbygdsförsamling ovanlig koncentration av intellektuell och andlig verksamhet, ett veritabelt andligt centrum med kyrkan högst upp på kullen beskyddande undervisning och social tjänst.

Kristina Abjörnsdotter, gift med **Johan Assarsson** (tre liljor på snedbjälke, k 1348, Raneke s 771), hade med maken gods i Sunnerbo och Västbo samt i Sexdrega, (i arvskiftet 1346 hade brodern Erik fått gårdarna i Sexdrega, Kristina och Johan gårdar runt Fegen). Kristina och Johan hade en son, Abjörn, med namn efter sin morfar. **Abjörn** är känd 1401–12.

N N Abjörnsdotter gift med Håkan Götarsson (Vinstorpa, Raneke s 847 ff). Under Vinstorpa sammanförs tre släkter varav Håkan Götarsson tillhör nr I. Håkan Götarsson, känd 1346 – 49, var son till Götar Bengtsson och hade gods i Kind. Håkans farbror Johan var domprost i Skara. Makarnas dotter Elin hade gods i Mo. Sönerna Lars och Nils hade gods i Kind.